

gotovo averziju prema »starom«, čak i kada ono možda nije toliko loše (jer često nema ni dovoljno vremena da se u praksi pokaže kao loše).

U trećem poglavlju razmatra se neravnomernost društvenog razvoja kao »cenu društvenog napretka«. Uzajujući na jednostrani i nedostatke koji u tom pogledu postote u sociološkim teorijama, M. Popović ističe da je jedna od bitnih karakteristika društvenog napredovanja i razvoja njegova neuvedenost ili neravnomernost, koja se manifestuje u više oblika: kao neravnomernost u razvoju između različitih globalnih društava; kao neuvedenost u razvoju između posebnih oblasti, prirodnih grana ili regionalnih unutar jednog globalnog društva; kao neravnomernost u ritmu promene između određenih društvenih podsistema (između ekonomskog, političkog i kulturnog podsistema u okviru određenog globalnog društva); kao neravnomerna raspodela društvenog tereta napretka, koji se nejednakom rasporeduje na različite društvene klase, stojeve i profesionalne grupe.

Cetvrtog poglavlje posvećeno je nekim sociološkim problemima u razvoju savremenog sveta. Pošto je konstatovao da je današnji svet zahvaćen veoma velikim i brzim promenama, a da je taj ubrzani razvitak započeo stvaranjem kapitalističkog načina proizvodnje u zapadnoj Evropi, autor posvećuje dosta pažnje i prostora već klasičnim raspravama o nastanku zapadnoevropskog kapitalizma. Zadržavajući se u daljoj analizi na problemima industrijskog društva i zemalja u razvoju, on kritikuje one građanske sociologe koji, zanemarujući karakter produkcionih odnosa, kapitalizam i socijalizam identificuju kao »industrijsko društvo« i razvijaju teorije i njihovom »približavanju« (konvergenciji). M. Popović smatra da je pojam »industrijsko društvo« apstraktan »tip« klasifikacije globalnih društava, koji samo delimično, odnosno nepotpuno izražava istorijsku realnost društva savremene epohe. Zato je moguće i istovremeno neophodno da se ovaj pojam povezuje i ukršta s pojmom društveno-ekonomske formacije, koji je sociološki bogatiji.

Što se tiče zemalja u razvoju, one se toliko razlikuju, kako od industrijski razvijenih zemalja, tako i međusobno, da je gotovo nemoguće govoriti o nekoj opštoj, jedinstvenoj zakonitosti njihovog razvoja, ako se pri tom ne uzmu u razmatranje sve relevantne sociološke specifičnosti, počev od stepena tehničke i tehnološke razvijenosti, posebnih slojnih i klasnih karakteristika, pa sve do svojevrsne kulturne tradicije. Knjiga se završava zanimljivim zaključnim razmatranjima, u kojima se, pored zaključaka, iznosi i niz pretpostavki i otvorenilih pitanja.

Kao što je to često slučaj kada je knjiga zajedničko delo dvojice ili više autora, to im omogućava da dublje i svestranije razmotre probleme o kojima se raspravlja. Ali, tu se krije i opasnost ponavljanja, (ne)konistentnosti ili protivrečnosti. Budući da se osnovne teorijske pretpostavke i jednog i drugog sociologa bitnije ne razlikuju, taj je problem u ovom slučaju uglavnom izbegnut, mada ima izvesnog ponavljanja (npr. problem »socijalne statike« i »socijalne dinamike«). Veberova teorija nastanka zapadnoevropskog kapitalizma i sl.). Zahvaljujući prilično raznolikom načinu razmišljanja i argumentacije, to se odveć ne primećuje, ali se postavlja pitanje: kako bi knjiga izgledala da ju je do kraja pisao samo jedan autor? Ovo tim pre što prvi deo, koji je oprezno, čak, reklo bi se, suviše oprezno pisan, deluje nekako zasećeno i nedovršeno, kao da je autor ponestalo prostora ili snage. Drugi deo nije dovoljno iznutra povezan, osobito mu nedostaje razmatranje pitanja zakonitosti, determinizma i socijalne pokretljivosti (mada je neke od ovih problema autor obradivao u drugim svojim knjigama).

Ali, svi ti i slični nedostaci blede pred stvarnim vrednostima ove knjige, u kojoj se pokreću mnoga zanimljiva, složena i otvorena pitanja, koja ne mogu ostaviti ravnodušnim nijednog sociologa, pa i sve one koji hoće da misle svoje vreme i da utiču na svoju sudbinu. Može se reći da istraživačka konцепцијa i rezultati do kojih se deselo obavezuju autore da čine dodatne napore u pravcu zasnivanja jedne celovite marksističke teorije društvenog razvoja. To, naravno ne sprečava i druge da na tome rade. Naprotiv.

## DR MUHAMED NUHIĆ: »SISTEM INFORMISANJA U SFRJ«,

»Svetlost«, Sarajevo 1981.

Piše: Miroslav Radojković

Knjiga dr Muhameda Nuhića novi je doprinos izučavanju sistema javnog informisanja u našoj zemlji. I ona i mnoge druge koje su joj prethodile, preporučene su čitateljstvu uz napomenu da se radi o oblasti u kojoj je domaća literatura siromašna. Međutim, pošto je o problemima društvenog komuniciranja u nas napisano već desetak knjiga, a ima i ponešto obilnih istraživanja, vreme je da se o svakom novom prilogu progovori maksimalno kritički. Kvantitet mora doći tek u drugi plan, a pitanju kvaliteta biće posvećen i ovaj prikaz.

»Sistem informisanja u SFRJ« je objavljena doktorska disertacija Muhameda Nuhića, podeljena u deset poglavlja i s pridatom bibliografi-

jom. Takva priroda uslovila je dvostruku ograničenost knjige. S jedne strane, ona je metodologijom i terminologijom primerena zahtevima jedne školske obaveze kao što je sticanje doktora, i verovatno je po strukturi izraz zahteva komisije koja ju je nadgledala. Kada se pažljivo pročita, može se samo konstatovati da je njena deskriptivnost i informativnost verovatno dovoljna da se odlukom izdavača šire publikuje i preuzeme funkciju školskog priručnika, ili čak udžbenika nejbolje za srednji stupanj obrazovanja. Osnovna zamerka koja se tekstu mora uputiti je ipak deskriptivnost. Autor potrebi ideološke projekcije s normama nižeg reda, Ustav sa zakonima, zakone sa samoupravnim aktima, ali do prakse vrlo retko stiže. Osnovna mera analize ostaje u okvirima razmatranja projektovanog sistema informisanja, distanca između normativnog i stvarnog nije premošćena. Najbolji primer za kratku proveru ove tvrdnje može se naći u VII glavi pod naslovom »Novinar u samoupravnom sistemu informisanja SFRJ«. Odeljak je »obraden« citatima dva politička autoriteta, izvodima iz rezolucije XI Kongresa SKJ, uz pomoć definicije novinara iz nekolicine zakona o javnom informisanju, prepričavanjem kodeksa novinarstva i Statuta SNJ. Sopstveni zaključak autor je smetio na poslednjoj stranici, i u njemu, naravno, konstatovao da je novinar takođe subjekt političkog sistema socijalističkog samoupravljanja.

Uvažavajući neke nepotrebne preopštinosti zbog prirode rada (disertacija), najviše smo mogli očekivati u glavi koja je posvećena kritičkom osvrtu na sistem informisanja u SFRJ. Pažljivom čitaocu, kao što je prikazivač, u oči pada samo jedna novina. Reč je o odbacivanju i kriticu događaja kao povoda za informativnu obradu i delovanje u korist kretanja. Međutim, autor se potrudio da nam i ovu originalnu misao zamagli. »Dakle, DOGADAJ je medij posredstvom kojeg građanski sistemi informisanja ostvaruju poziciju čovjeka u građanskom društvu...« (str. 110). Zatim, zalaže se da u samoupravnom sistemu informisanja to bude KRETANJE kao medij. Poslovno već neprecizna terminologija jugoslovenske komunikologije dobila je nov prilog. Tek nakon nekoliko stranica uvidamo da autor pod medijem podrazumeva sadržaj u informacionom sistemu (str. 114). Dakle, događaj ili kretanje su dve vrste sadržaja, ali budući da je »događaj« na mnogo mesta već definisan, Nuhić nem ostaje dužan definiciju »kretanja«. Takođe, ostaje nam dužan razjašnjenje pojma »medij«, jer on od rimskog doba do današnjeg dana, i to u svim jezicima, označava posrednika, središnjeg činioča u procesu komuniciranja. Zašto se na događaj ili na kretanje ne gleda kao na povode ili predmete informativne obrade i delatnosti, nije nam poznato. Tek, može se uočiti ispravno htejenje Nuhića da se založi za neku vrstu integralnog i permanentnog informisanja kao potrebe radnih ljudi i građana u samoupravnom društvu, ali od rudimentarne, poštene namere, pa do razvijene teorijske ekaplikacije ideje još je dalek put.

U najkoretnijim delovima knjige spadaju poglavljia iz prvog dela, u kojima se razmatraju činoci sistema informisanja u našoj zemlji. O idejno-političkim osnovama ne može se raspravljati kao o autorskom doprinosu, dok je prava osnova vrlo dobro obrađena. Međutim, u tom okviru autor je donekle jednostran. Jer, tvrdi da je prvenstveni zadatak pravne regulative »da se informacija zaštiti od pritisaka« (str. 31), upao je u ideološki zamak. Jer,isto toliko je sigurno da je u svakom društvu pravna regulativa potrebna da se određeni pritisici i uticaji na informacije preferiraju kao legitimni, a drugi (pritisaci i uticaji) spreči kao nelegitimni. To je sredstvo kojim raspolaže klasa, a njegovo ruho je u pomenutom slučaju pravo. Na ovo skrećemo pažnju jer je jednostrano i apologetsko tumačenje pravnog uticaja oštetilo kvalitet teksta. U stvari, pravne osnove razmotrene su u pravnim dokumentima počev od Ustava i zakona, dok je samoupravnoj regulativi posvećeno vrlo malo pažnje. A baš njom, baš samoupravnim dokumentima, ostvaruje se proces odumiranja prava u praktičnom vidu, i obezbeđuje se da u red najvažnijih pritisaka i uticaja na informacije dopadnu oni kojima će raspolažati radni ljudi, a zatim i svi ostali građani. Dakle, nije reč o zaštiti informacije od pritisaka, već o revolucionarnom prevratu na strani subjekta i opunomoćenika koji će vršiti uticaj i kontrolu nad informacijama i čitavim sistemom informisanja.

Mnogo prostora ova knjiga posvećuje perspektivi i daljim pravcima razvoja samoupravnog sistema informisanja. Takav je i naslov glave IX, u kojoj se kroz dvanaest tačaka sugerira promene u cilju poboljšanja sistema informisanja. U stvari, to su preporuke koje bi trebalo da eliminišu nedostatke i slabosti merklane u prethodnoj glavi i u koje Nuhić ubraja: prevaziđanje događaja kao medija, konkurenčnost kao štetnu pojavu, neprilagodenost izvora informacija njihovoj odgovornosti, društvenu kritiku, prekide u cirkulaciji informacija na jedinstvenom informacionom području i nedovršenost pravnih osnova. Međutim, i kada na osnovu nabrojanih slabosti, koje su dobro uočene, preporučuje rešenja, prvo se u arsenalu mera poseže za onim koju su normativne. Tako, na primer, samoupravno i teretno organizovanje biva na više mesta preporučeno kao lek »za opštu upotrebu«, kao da je u SIZ-ovima ova delatnost, a uostalom i u svim drugim, već zaista ostvaren princip slobodne razmene rada. Sve što u prilog takvoj zabludi može da iznese autor, on nalazi u samoupravnim opštlim aktima SIZ-ova. Koliko su organizacione forme zaista približile davaoca sredstava ulozi kontrolora i odlučioča o rokovima, sredstvima i načinima informisanja, i dalje nam ostaje nepoznato. Nuhić je, doduše još u uvodu, obećao rezultate istraživanja (pa i vlastitih), ali ih nije dao na uvid.

Na strani slabosti još dve stvari. Prvo, istorijski osvrt postavljen na početku teksta nema nikakvu ulogu u publikovanoj celini. Drugo, na koncu je priložena obilna bibliografija. Međutim, ogromni broj anotiranih radova uopšte nije korišćen pa se postavlja i pitanje: čemu služi selektivna bibliografija! Da li je to mera informisanosti autora ili izvor gradi na osnovu koje je napisan tekst?

## »ČILAM BALAM« — KNJIGA O KNJIGAMA, »Bagdala«, Kruševac 1981.

Piše: Bojan Jovanović

Proročka knjiga o knjigama »Čilam-Balam« spada — uz »Popol Vuh«, »Hroniku Kakčikel« i »Rabinal Ači« — u malobrojnu grupu do danas sačuvanu.

### Napomena uredništva

U aprilskoj svesci časopisa POLJA (br. 278) pojavilo se više štamarskih grešaka koje su usledile zbog nesolidno obavljenje korekture u štampariji NIŠRO DNEVNIK. Posebno, korektura nije dobro urađena u prikazu knjige Marjana Cipre »Metamorfoze metafizike« našeg saradnika Aleksandra Petrovića. Koristimo ovu priliku da se našim saradnicima i čitaocima izvinimo, nadajući se da u narednim sveskama ovakvih propusta neće biti.

nih pisanih dela Maja, naroda, koji je predstavljao jednu od najvećih etničkih celina prekolumbovske Amerike. Mistično zagledani u prostore izvan sopstvenog sveta, Maje su vezu između realnog i irealnog ispredali u jedinstvenu stvaralačku viziju uobličavanu u svim umetničkim i naučnim delima. Kristalizovana u određene mitske predstave, vezu između realnog i irealnog prožimajuće navedena dela, nastala u okviru tradicije Maja, dajući im ujedno i svojevrstan pečat originalnosti. Ezoterični stil i simboličan jezik ovih dela, koja se samo uslovno mogu označiti književnim, ocrтava mistični prostor duhovne kulture Maja, sublimisan u specifičnu liričnost koja je najizraženija upravo u »Čilam Balamu«. Beležeci usmenu tradiciju španskom abecedom, učeni ljudi Maja su tokom vekova spasavali od zaborava sve ono što je predstavljalo osnov narodne kulture pre dolaska španskih kolonizatora. Pojedinačni zapisi sadržavali su vrlo raznovrsne oblike narodne tradicije. Od hronoloških zapisa, dijaloga poglavara, alegorijskih monologa, horoskopa, načina računanja vremena, pa sve do religijskih i svetovnih priča. Današnja verzija, koju je sastavio don Alfredo Barera Vaskes nastala je kao sinteza više različitih tekstualnih verzija, obeleženih prema mestima na kojima je proricao čarobnjak označavamo imenom Čilam. Inače, drugi deo naziva knjige o knjigama, reč »balam«, na jeziku Maya, označava jaguara ili tigra, kao istaknutog totema ovog naroda, ali isto tako »balam« označava i ime čuvenog magijskog proroka Čilama, koji je proročki predskazao dolazak španskih osvajača.

Iako se ne može precizno reći od kada se nazivom »Čilam Balam« označava korpus sačuvanih tekstova od 16. veka do danas, može se konstatovati da knjiga o knjigama, pod ovim imenom, predstavlja sintezu tradicijske kulture Maya, nastalu nakon dolaska Španaca u specifičnim uslovima tokom dugogodišnjeg procesa razaranja materijalne i duhovne kulture indijanskih naroda.

Svojevrstan uvod u proročanske tekstove čini sažeta hronika nazvana »Ma-Ti-Ču«, u kojoj su opisani najvažniji dogadaji na Jukatanu. Hronološki, ovi dogadaji se mogu podeliti na one iz vremena pre dolaska Španaca i na one iz perioda konkvisete. Značajni podaci iz prvog perioda odnose se na opise migracija koje su prethodile stalnom naseljavanju i razvoju kulturnih centara i poglavarskih sedišta. Ovaj razvoj kulture i društvenih odnosa kulminirao je u stvaranju Majapskog saveza u 13. veku, sklopjenog između tadašnja tri najjača sedišta na poluostrvu Jukatan. Međutim, nakon raspada ovog saveza dolazi do slabljenja odbrambene moći Maya, koja se konačno i slama pred najezdom Tolteka. Uticaj toltečke kulture tokom postklasičnog vremena civilizacije Maya ostao je najizraženiji u oblasti religijskog života. Period započet dolaskom Španaca ispunjen je u hronikama »Ma-Ti-Ču«, onim dogadjajima koji su imali trajne posledice za dalji život i kulturu naroda Maya.

Registrirani dogadaji beleženi su prema kalendaru Maya koji je dostigao ono savršenstvo u hronološkom kontrolisanju vremena do tada potpuno nepoznato u civilizaciji čovečanstva. Oba hronološka sistema, »kratkovremensko« i »dugovremensko« računanje, bazirana su na ideji i verovanju i ciklično ponavljanje dogadaja. Naime, u proročanskim tekstovima, zaustupljenim u drugom delu knjige »Čilam Balam«, izražena su predskazanja budućnosti na osnovu uporedenja pojedinih dogadaja odigranih u određenim vremenskim ciklusima. Međutim, treba reći i to da je istorijska situacija pojedinih meksičkih naroda pre dolaska Španaca bila identična u tolikoj meri da su pesimističke vizije proistekle iz same realnosti ondašnjašnjih društvenih prilika. Međusobni ratovi i nerodne godine uticali su na to da je dolazak Španaca samo ubrzao jednu istorijsku neminovnost.

Poznato po tome što je tačno proreklo dolazak Španaca, delo »Čilam Balam« je značajna kao svojevrsna duhovna integracija mitske, istorijske, religijske i poetske realnosti jedne civilizacije. Maje su svoju mudrost ikskristalisale u ovu jedinstvenu i snažnu duhovnu poruku, izraženu intenzivnim pesničkim zanosom čije reči dopiru do nas kao odjek poslednjeg krika čitavim naraštajem jednog, prema ostvarenima dometima kulture, zaista velikog naroda.

Ovu knjigu je preveo, proradio vrlo instruktivnim predgovorom, objašnjenjima, komentarima i rečnikom najvažnijih imena i pojmove, Ljubomir Ristanović.

primirajućeg podatka da je Ford samo 1919. snimio više filmova igrane strukture nego što je u prilici da učini zaposleniji jugoslovenski filmski reditelj u celokupnoj svojoj karijeri. (Sliku neće bitnije popraviti ni odnos trajanja tih Fordovih filmova i vremenskog normativa koji danas uzimamo kao standard-ni)

Piter Bogdanović, u eseju koji nosi isti naslov kao i knjiga, pokušava dati svoj subjektivni portret reditelja Džona Forda opisujući radni dan snimanja filma »Jesen Čejena« (1964), tačnije – samu tehnologiju njegovog rada, odnos prema saradnicima, problemima, Indijancima iz plemena Nahvao... (On je, inače, zvanično bio njihov član, čak je imao indijansko ime Natani Nez – Visoki Vojnik!) Gotovo pobožna tišina koja se spušta nad Dolinom spomenika, u kojoj je »Jesen Čejena« snimana, kao i velik broj drugih Fordovih vestern prekrije ekipu, kada se pronese vest da reditelj stiže... Gotovo nadrealistički zvuci melodije »Slaganje snopova« jedini narušavaju tu tišinu – »Uvek mu sviram kad dolazi« – objašnjava »harmonikaš« i verni saradnik Deni Borzidž... I gotovo aragonito dugo čutanje, uz ispisivanje kafe koju mu je reviziter vratolomnom brzinom doneo u džip... Sve to daje osnovu pretpostavci da čemo čitati još jedan »američkim stilom« pisani esej o genijalom američkom filmadžiji. Ništa, međutim, od toga! Čitajući Bogdanovićev tekst upoznajemo, doduše, pomaš kontradiktornu i hirovitu ličnost, što smo na osnovu gledanih filmova mogli i očekivati. Međutim, upoznajemo i jednu izuzetno jednostavnu ličnost, koja je, recimo, u stanju da u pauzi snimanja razmišlja o umetnicima kao »građanima drugog reda«, mišljenje prepoznatljivo na svim meridijanima, čoveka koji najkomplikovije rediteljske probleme rešava, kao i svaki velikan, onim što se zove »najjednostavnije«. Ford je, to je u intervju s Bogdanovićem – »Posao koji treba obaviti« – još očiti, bio od onih ljudi koji vole da se zezajut Zbog toga mu ne treba zameriti oprečne izjave o rezlozima zbog kojih se bavi tim poslom. U istom smislu u prenesenom značenju treba shvatiti angažovanje indijanskih crvena kao »scenografa«, ukoliko se pojavi potreba za snegom koji preko noći mora prekriti Fordovu zemljinu (tako još zovu Dolinu spomenika), ili za gustom masom oblaka koji će dati dramatiku nekom totalu. Čitava njegova biografija oscilira u takvim amplitudama da, bez obzira na sve izjave, takav stil moramo prihvati, jednostavno, kao stav prema životu! Konačno, i sam Ford je objašnjava objašnjujući »kardinalnu i početničku« grešku preskakanja rampe u sceni jurnjave iz »Poštanske kočije« (1939). Ako je od četvrtog asistenta revizitera mogao postati jedan od najvećih reditelja »sedme umetnosti«, zašto ne bi, i uz preskakanja rampe, metodske jedinice filmskog pravopisa zbog koje studenti akademije gube godinu, »Poštanska kočija« postalo jedno od najboljih ostvarenja u istoriji vestern žanra?

Ford je, verovatno, bio nihilista. To mu je i pomoglo da do nivoa umetničkog uzdigne ovaj akloni žanr. Međutim, njegov metod rada, u suštini, jednostavniji je od većine prosečnih, »komercijalnih« reditelja. Očit primer je utrošak filmske trake, koji danas postaje sve ozbiljniji problem u kinematografijama zemalja koje je ne proizvode. Reditelj reputacije Džona Forda mogao je sebi dozvoliti da se izvijavlja eksperimentujući i »ispucavajući« kilometre i kilometre ovog izuzetno skupog i najosnovnijeg sredstva za realizaciju filma. Kako vidišmo i iz Bogdanovićevog opisa rada u Dolini spomenika i iz Fordovih izjave, on to nikada nije činio. Taj podatak možemo povezati s izuzetnim profesionalizmom ovog reditelja, ili, još tačnije, osećanjem profesionalnog poštjenja koje je negovalo i kojem bi ostao dosledan i u drugoj profesionaliji, da se za nju odlučio, ostao to poziv revizitera, kaskadera, drvoseče ili bilo koji drugi. Fordovi počeli su, u stvari, i prve, maloletne godine filma koji je tek pokušavao da progovori. Pričajući o svojim ranim vesternima, on nas dovodi u malo čaknuto vreme pionirske romantičke filmskih priča o kaubojima, u kojima su kaskaderi aktivni sudionici događaja koji se umetnički obrađuju, legendarni Vajat Erp prepraćava stvarni tok obraćuna u blizini O. K. korala, a čaša viskija leti iz ruke izbijena pravim metkom, ispaljenim iz puške revizitera iz kamere. To su bile godine kada je istorija, onaj njen deo koji je služio kao tema vesternu, još uvek bila isuviše bliska da bi se smela zloupotrebljavati. (Ford izjavljuje da je Pat Garet bio, bezmalo, obična kukavica i da uopšte nije ubio Biljija Kida! Sem Pečlimpo, baš koristeći legendu o Patu Garetu pravi jedan od uspešnijih vesterna »novog vala«!) No, to je isto tako bilo i vreme kada su udarani temelji ne samo vestern filmu, nego i filmu uopšte. Ova kratka knjižica, koja postiže svoju ideju da pokaže dug život u filmu reditelja Džona Forda, ima to svojstvo dobre knjige da prevezlazi osnovni tematski cilj koji je postavila. Nije pretenciozno reći da ona dostiže nivo istorije filma – u prvom licu jednine. Premda se tehnologija i estetika filma razvijaju toliko brzo da je gotovo nemoguće napisati nešto o novini a da već ne bude konstruisano nešto novije, za nešto deceniju od Fordove smrti teško da bismo zamisili inovaciju koju bi on poželeteo u nekom od svojih dela. On je radio neme filmove. Ozvučenim i zvučnim filmom se počeo baviti onda kad se zvuk i pojavio. Sinemaskopa i sinerame se određuju mnogo pre onih koji su verovali da će »veliko« ili sterično platno značiti revoluciju kao i pojava tona... Izvesne konstante, ipak, postoje. Možda bismo iz Fordovih izjave mogli izvući onu koju Džozef Mek Brajd navodi u četvrtom delu knjige, »Slaganje snopova«, koji je neka vrsta posmrtnog slova velikom reditelju. Ford kaže: »U filmovima se najbolje stvari događaju slučajno! Neminovala je asocijacija na »veličanstveni slučaj« koji afirmiše bard ruskog teatra, K. S. Stanislavski!

Knjiga »Zovem se Džon Ford, ja pravim vesterne« predstavlja jednu moguću – ličnu – poetiku filma. Ejzenštejn se, verovatno, ne bi složio s mnogim izjavama koje bi našao u njoj, no, to ne smeta da obojica ostanu u samom vrhu sedme umetnosti. Zbog toga, ponovimo, dobro je što se u našim knjižarama pojavio ovaj inteligentan Šijanov izbor tekstova o Džonu Fordu. Verovatno bismo to još potpunije mogli izraziti poslednjom rečenicom iz filma »Čovek koji je ubio Liberti Valansa« (1962): »Kad legenda postane činjenica, stampajte legendu.«

## ZOVEM SE DŽON FORD , JA PRAVIM VESTERNE ,

priredio Slobodan Šijan, Studentski kulturni centar, Beograd 1981.

Piše: Branislav Svilokos

Sastavljač ove nevelike hrestomatije, Slobodan Šijan, potudio se da čitaoca, pre svega, usmeri na postupno upoznavanje ličnosti i dela velikog reditelja prilično mudrom montažom tekstova koji su u knjigu uvršteni. Ta-kode je spretno izvučen naslov, »Zovem se Džon Ford, ja pravim vesterne«, koji je, zapravo, jedna Fordova rečenica kojom se predstavio članovima američkog Udrženja filmskih reditelja braneći kolegu Džozefu Menkjeviću od makartjevskog nastrojenog, takođe kolege, Sesila De Mila.

Već posle prvog teksta – »Vesterni Džona Forda, sinopsis« – koji je sačinjen po filmografijama Pitera Bogdanovića iz 1968., domaći čitalac, posebno filmski praktičar, suočiće se s dva podatka koji pod našim tmurnim filmskim nebom deluju gotovo neverovatno. Prvi se odnosi na energiju ovog stvaraca koji je radio nesmanjenim tempom, i na relativno istom umetničkom nivou, od 1917., kada se pojavio s prvencem »Tornado«, do godina pred samu smrt, kada se opaka bolest – rak – nije više mogla, fordovskim rečnikom rečeno, ignorisati, i kada je već bio blizu devedesetim. Posle ove blistave činjenice iz istorije svetske kinematografije uopšte, dolazi, nužno, poređenje s prilikama u našem filmu. Ta komparacija će nas dovesti do de-